

<https://helda.helsinki.fi>

Kohti kriittistä lukutaitoa Tatun ja Patun kanssa

Pesonen, Jaana

2018-05

Pesonen, J 2018, ' Kohti kriittistä lukutaitoa Tatun ja Patun kanssa ', Kieli, koulutus ja yhteiskunta : Kieliverkoston verkkolehti , Vuosikerta. 9 , Nro 3 . <

<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-toukokuu-2018/kohti-kriittista-lukutaitoa-tatun-ja-pa>

>

<http://hdl.handle.net/10138/239654>

unspecified

publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Kohti kriittistä lukutaitoa Tatun ja Patun kanssa

Tässä artikkelissa tarkastellaan lastenkirjoja, jotka eivät myötäile valtakulttuurin normeja, vaan haastavat lukijansa pohtimaan yleisinä pidettyjä ajattelumalleja ja toimintatapoja. Tarkastelussa ovat niin jouluströsseli, siis joulustressi, suomalainen arki kuin myös sateenkaarilippua heiluttava Suomen leijona. Vastadiskurssien kautta esitellään ajatus lastenkirjan mahdollistamasta välitilasta, jossa vallitsevat normit ja uudenlaiset näkökulmat ja arvot kohtaavat ja usein myös törmäävät.

Julkaistu: 9. toukokuuta 2018 | Kirjoittanut: Jaana Pesonen

Kuinka tukea lapsia kriittiseen dialogiin?

Kriittinen lukutaito on pinnalla tämän päivän keskusteluissa. Elämme nopean tiedon ja sosiaalisen mediakulttuurin aikakautta. Arkemme koostuu niin avoimista vaikuttamisen muodoista kuin myös piiloisista harhaanjohtamisen yrityksistä. Aikaamme onkin nimitetty niin sanotuksi totuuden jälkeiseksi ajaksi (*post-truth era*). Siksi harva varmastikaan haluaa kiistää kriittisen lukutaidon merkityksen nyky-yhteiskunnassa.

Tässä artikkelissa kriittisellä lukutaidolla tarkoitetaan erityisesti ymmärrystä ja tietoisuutta siitä, miten kieli toimii merkitysten tuottamisessa ja miten kieli osaltaan mahdollistaa epätasa-arvoisten valtasuhteiden ylläpitämisen yhteiskunnassa. Tavoitteenani on pohtia, miten voisimme tehdä näkyväksi sitä, millainen merkitys kielellä on yhteiskunnallisten arvojen ja uskomusten, siis normien, tuottamisessa (Ives & Crandall 2014). Kuten Leena Rantala (2007, 138) ehdottaa, kriittinen lukutaito voi toimia avaimena vaihtoehtoisen tiedon ja merkitysten löytämiseen nyky-yhteiskunnassa. Viittaan tässä artikkelissa lukutaitoihin monikossa huomioidakseni ne sosiaalisina käytänteinä, joissa tulkitaan ja tuotetaan erimuotoisia multimodaalisia tekstejä (esim. Street 1995). Koska lukutaidot ovat niin vallan kuin myös valtautumisen välineitä (Rantala 2007, 140), haluan nostaa tässä artikkelissa esille erityisesti kriittisen lukutaidon merkityksen: sen avulla on mahdollista tunnistaa ja tiedostaa epätasa-arvon, ennakkoluulojen ja valtasuhteiden piirteitä. Osoitan myös, miten kirjallisuus voi haastaa näitä rakenteita.

Käytännössä kriittistä lukutaitoa voidaan tarkastella esimerkiksi Lewisonin, Flintin ja Van Sluysin (2002) neljä ulottuvuutta sisältävän mallin kautta. Kirjoittajat erittelevät kriittisen lukutaidon osiksi seuraavat: 1) tavallisen haastaminen, 2) erilaisten näkökulmien esitleminen, 3) sosiaaliin ja poliittisiin kysymyksiin keskittyminen ja 4) toiminta sosiaalisen tasa-arvon edistämiseksi. Heidän mukaansa jo mallin yhdenkin ulottuvuuden hyödyntäminen edistää kriittistä ajattelua. Sen sijaan, että kriittistä lukutaitoa aletaan opettaa vasta koulussa, se olisi aloitettava jo päiväkodissa. Varhaiskasvatuksen opettajat voivat tukiessaan lasten kehkeytyvää lukutaitoa hyödyntää kriittisen lukutaidon osa-alueita ja näin tukea lasten ymmärrystä sekä halua toimia globaaleissa kysymyksissä (Norris, Lucas & Prudhoe 2012, 61). Pedagogisesta näkökulmasta lapset tulisivatkin nähdä kielen tutkijoina, joille kielen ja vallan suhteen ymmärtäminen on mahdollista. Tämä edellyttää aikuiselta paitsi tietoisuutta lukutaitojen normatiivisesta luonteesta myös avoimuutta ja kunnioitusta toisenlaisia, jopa vastakkaisia näkökulmia ja tulkintoja kohtaan. (Comber 1994.)

Tässä artikkelissa kriittistä lukutaitoa ja erityisesti sen opettamista tarkastellaan lastenkirjallisuuden kautta. Lastenkirjat kertovat ajallemme ominaisista arvoista ja normeista, sillä lapsille kirjoitettuihin kirjoihin yhä nykyäänkin sisällytetään, niin tietoisesti kuin tiedostamatta, tärkeinä pidettyjä

yhteiskunnallisia toimintaperiaatteita ja tapoja (esim. Botelho & Kabakow Rudman 2009; Cai 2002). Lastenkirjat rakentavat ymmärrystämme maailmasta ja meistä itsestämme. Kirjat voivat joko toistaa olemassa olevia valtasuhteita tai haastaa meidät ajattelemaan maailmaa uudella tavalla. Tällöin voidaan kyseenalaistaa myös normikäsityksiä, jotka liittyvät esimerkiksi etnisyyteen, kansalaisuuteen ja sukupuoleen. (Pesonen 2015.) Lastenkirja voikin parhaimmillaan mahdollistaa välitilan, jossa vallalla olevat normit sekä uudenlaiset näkökulmat ja arvot kohtaavat ja usein myös törmäävät.

Erilaisten näkemysten ja arvojen tarkastelu on mahdollista esimerkiksi juoneen ja teemaan tutustumalla. Myös kirjassa käytetty kieli ja kerronta ovat oivallisia lähtökohtia perehtyä kriittisesti sekä näkyviin että piiloiisiin valtasuhteisiin. (Pesonen 2018, painossa.) Tässä artikkelissa tarkastelen kuitenkin erityisesti vastadiskursseja ja sitä, miten ne voivat haastaa ja rikkoa vallalla olevia normikäsityksiä. Vastadiskurssit siis pyrkivät haastamaan dominoivat yhteiskunnalliset diskurssit. Tämä tapahtuu usein toisin esittämisen kautta, eli tutut ja vallitsevat näkökulmat asetetaan kyseenalaisiksi. (Chaudri & Teale 2013, 361.) Lastenkirjallisuudessa voidaan vastadiskurssien avulla tuottaa moniulotteisempia kuvauksia ihmisistä ja samalla asettaa kyseenalaiseksi kuvaukset, joissa identiteetit esitetään kapeina ja pysyvinä. (Pesonen 2015, 103–104.)

Artikkelissani pohdin ja erittelen, kuinka tukea lapsia kriittiseen dialogiin lastenkirjallisuuden avulla. Keskeisin kysymykseni on: Miten lastenkirjojen vastadiskurssit voivat tukea kriittisen lukutaidon kehittymistä? Keskityn erityisesti vastadiskursseihin käytännöllisinä keinoina, joiden kautta lapsia kannustetaan tunnistamaan sekä tarkastelemaan kriittisesti erilaisia näkemyksiä, uskomuksia ja arvoja, joita lastenkulttuurin tuotteet, kuten kirjat, sisältävät. Esimerkitapauksina tarkastelen Aino Havukaisen ja Sami Toivosen kirjoittamia ja kuvittamia lastenkuvakirjoja *Tatun ja Patun ihmeellinen jouluku* (2015, tästä eteenpäin IJ) *Tatun ja Patun päivitetty Suomi* (2017, tästä eteenpäin PS).

Tatun ja Patun avulla kohti kriittistä lukutaitoa

Tatu ja Patu -sarja on yksi menestyneimmistä suomalaisista lastenkuvakirjasarjoista. Tekijät, Aino Havukainen ja Sami Toivonen, on palkittu useilla kirjallisuusalan palkinnoilla. Viimeisimpänä he saivat lastenkulttuurin valtionpalkinnon vuonna 2017. Yhteensä Outolan veljeksistä kertovia kirjoja on julkaistu viisitoista. Kirjat ovat kiinnostaneet myös kansainvälisesti, sillä käännösoikeuksia on myyty jo 21 maahan.

Kuvaan seuraavaksi lyhyesti teosten *Tatun ja Patun ihmeellinen jouluku* (2015) sekä *Tatun ja Patun päivitetty Suomi* (2017) keskeiset juonenkäänneet. *Tatun ja Patun ihmeellisessä joulussa* veljesten ystävä, Veera, on kutsunut Tatun ja Patun kotiinsa viettämään joulua, mutta yhteinen joulunvietto on lähellä epäonnistua, koska pojat päätyvätkin Veeran kodin sijasta tämän naapuriin. Joulusta innostuneena veljekset päättävät loihtia Veeran kotiin, epähuomiossa siis naapurissa asuvien Lahtisten kotiin, kunnon joulutunnelmaa. Erinäisten väärinkäsitysten vuoksi he saavat naapurien kodin kaaokseen. Lopulta asiat kuitenkin järjestyvät, ja Veeran perhe ja Tatu ja Patu viettävät tunnelmallisen joulun yhdessä.

Suomen 100-vuotisjuhlavuoden kunniaksi julkaistu *Tatun ja Patun päivitetty Suomi* (2017) on päivitetty versio 10 vuotta aiemmin ilmestyneestä *Tatun ja Patun Suomesta* (2007). Kirjassa esitellään Suomea, sen historiaa, luontoa ja esimerkiksi suomalaisten tapoja. Tatu ja Patu johdattelvat tutustumaan myös suomalaiseen arkeen 2000-luvulla sekä yleisimpiin kieliin Suomessa. *Tatun ja Patun päivitetty Suomi* ei kuitenkaan ainoastaan toista jo tunnettuja tarinoita

Suomesta ja suomalaisista, vaan se myös haastaa huumorin avulla lukijansa pohtimaan ja jopa kyseenalaistamaan kulttuurisia tapoja, saunomisesta aina juhannuksen viettoon.

Molemmissa teoksissa hyödynnetään parodiaa, mikä on yksi tunnetuimmista vastadiskurssin muodoista. *Tatun ja Patun ihmeellisessä joulussa* haastetaan parodian keinoin erityisesti ajatusta joulusta kulutus- ja suorituskeskeisenä juhlanä. Myös Tatuun ja Patuun, jotka eivät ole koskaan aiemmin viettäneet joulua, tarttuu suorituspaineet, kun he yrittävät valmistella Veeran kodiksi luulemaansa Lahtisten perheen kotia joulukuntoon:

”Ai kamala, meille tulee älytön kiire! Nyt iski kuule ihan järkyttävä jouluströsseli! Äh, eikun tarkoitin tietysti joulustressi.” (IJ 23)

Pojat ymmärtävät jouluperinteet väärin heti tarinan alussa ja yrittävät hankkia kuusen sijasta joulupukin:

”Me siis tietenkin hankimme Veeran perheelle tuoreimman, tuoksuvimman ja tiheäpartaisimman joulupukin, mikä kaupungista löytyy. Sitten pystytämme sen olohuoneen nurkkaan ja koristelemme sen.” (IJ 8)

Muutkin jouluvalmistelut, kuten hyasinttien ja joulutähtien paistaminen (IJ 24), joulusukkien, joulusukkahousujen, joulusäärystimien, jouluvaippojen ja joulusäärisuojien ripustaminen uuniin (IJ 25) sekä muun muassa joulukranssiin pukeutuminen (IJ 25), osoittavat toisaalta monien jouluperinteiden kulttuurisidonnaisuuden ja samalla tulkinnanvaraisuuden, mutta myös irrationaalisuuden. Tatu kommentoi:

”Minä poltan joulukynttilöitä molemmista päistä saavuttaakseni maksimaalisen joulutunnelman.” (IJ 25)

Nämä liioitellut ja väärinymmärretyt jouluvalmistelut parodioivat jo hyvin suoranaisesti joulun suorittamista. Parodian keinoin lukija haastatetaankin pohtimaan tavallisia pidettyjä ajatus- ja toimintamalleja, ja näin ollaan kriittisen lukutaidon peruskysymysten äärellä.

Tatun ja Patun päivitettyssä Suomessa (2017) parodiaa hyödynnetään luontokuvauksissa ja historiankirjoituksessa. Osaltaan kirja jatkaa kansallisen tarinan perinnettä esittelemällä suomalaista luontoa, sillä lukija tutustutetaan niin suomalaisiin metsiin ja tuntureihin kuin myös Järvi- ja Vaara-Suomeen. Samaan aikaan kansallisromanttinen tarinankerrontaperinne haastetaan parodioimalla perinteisesti idyllisinä kuvattuja symboleja (Pesonen 2017, 42). Vastadiskurssina patrioottiselle esitystavalle Tatu ja Patu esitetään idyllisissä maisemissa, kuten Pallastunturin juurella, kiikaroimassa ”väärään” suuntaan. Siten veljekset eivät yrityksistään huolimatta tule huomanneeksi esimerkiksi tunturin laella tanssivia revontulia tai heidän ympärillään näyttäytyviä harvinaisia eläimiä, kuten metsoa, ilvestä tai karhua.

Kuvilla on merkittävä rooli vastadiskursseissa. Lastenkirjallisuudessa tämä korostuu erityisesti, sillä tekstin ja kuvan suhde voi muodostaa moninaisia merkityksiä. Tatu ja Patu -kirjasarja on hyvä esimerkki postmodernista lastenkirjallisuudesta, sillä siinä lukija houkutellaan pohtimaan toden ja kuvitelman suhdetta huumorin ja ironian keinoin (Pesonen 2015, 61). Perinteisessä lastenkuvakirjassa kuvan ja tekstin suhde on symmetrinen, kun taas kuvakirjoja, joissa kuvat antavat enemmän tietoa tai jopa vastakkaista tietoa suhteessa tekstiin, kutsutaan laajentaviksi (*expanding*) tai kyseenalaistaviksi (*counterpointing*) kuvakirjoiksi (Nikolajeva & Scott 2006, 11–17). Kuten edellä olevassa kansallismaisemiin ja kansalliseläimiin liittyvässä esimerkissä Tatu ja

Patu -kirjojen kuvat antavat lähes aina enemmän tietoa kuin teksti, ja usein kuvat myös haastavat tekstin informaation. Kriittisen lukutaidon tukemisen kannalta teokset ovatkin oivallisia, sillä tekstin ja kuvan ”epäsuhta” luo hedelmällisen alustan keskustelulle ja kyseenalaistamiselle. *Tatun ja Patun päivitettyssä Suomessa* tämä epäsuhta esiintyy muun muassa loppuaukeaman kuvituksessa. Tatu ja Patu toteavat saunan lauteilla istuessaan, kuinka hienoa on, että he vihdoinkin ovat ”saavuttaneet suomalaisuuden ytimen” (PS, 44–45). Kuvassa veljekset istuvat saunassa liukureiden päällä, polttavat pesässä Nokian puhelimia ja asusteinaan heillä on Kalevala-koruja, heijastin ja Lucia-neidon kynttiläkruunu. Lukija haastetaan pohtimaan kansalaisuuden symboliikkaa sekä kansalaisuutta sosiaalisena rakenteena, joka voidaan määritellä myös toisin. Juuri ristiriidan kautta teos saa pohtimaan ja kyseenalaistamaan meitä ympäröivät kertomukset kansalaisuudestamme. Tatun ja Patun johdolla lukija houkutellaan kysymään: Kuka suomalaisuuden määrittää? Millaisten nationalististen symboleiden varaan ymmärryksemme kuulumisesta rakentuu?

Kuten saunaa ja saunomista myös muita kansalaisuutta rakentavia symboleita haastetaan *Tatun ja Patun päivitettyssä Suomessa*. Pieni Suomen leijona on yksi teoksen kiinnostavimpia ilmiöitä. Suomen leijona löytyy kirjan jokaiselta aukeamalta, muun muassa saamelaisen Oula-pojan viereltä (PS, 23) sekä Suomen jääkiekkjoukkueen rinnalta (PS, 30). Kiinnostavin paikka, missä leijona on esillä, on Venla Virtasen kotona, jonne Tatu ja Patu pääsevät vierailulle ottaakseen ”selvää, miltä näyttää suomalainen arki 2000-luvulla” (PS, 37). Virtasten eteisen naulakossa Suomen leijona on kuvattu pitelemässä sateenkaarilippua (PS, 40). Sateenkaari- eli pride-lippu on tunnettu seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen symbolina. Siihen liitetään usein myös moniarvoisuuden merkitys. Erityisen merkityksellistä on, että lippu esitetään juuri Suomen leijonan yhteydessä. Viime vuosikymmeninä Suomen leijona on liitetty usein kansallismielisiin ja rasistisiin asiayhteyksiin. Tatussa ja Patussa otetaan nyt selkeästi kantaa Suomen leijonan ”takaisin ottamiseen”. Usein symbolien uusia esitystapoja yhdistää juuri halu purkaa ja poistaa konnotaatioita nationalistisiin ja äärioikeistoon kuuluviin ryhmittymiin. (Pesonen 2017, 48.) Suomen leijona ikään kuin liputtaa moniarvoisen Suomen puolesta.

Kriittisen lukutaidon kannalta on oleellista, että osallisuuden kysymyksiä nostetaan esiin juuri marginaalisten ryhmien näkökulmasta (Rantala 2007, 145). Vastadiskurssit mahdollistavat osallisuuden niille, jotka valtakirjassaan määrittävät usein marginaaleihin. Moniarvoisuutta, erityisesti juuri monenlaisten perhemallien kunnioitusta, tuodaan esille myös *Tatun ja Patun ihmeellisessä joulussa* (2015). Kun useimmissa Tatu ja Patu -sarjan vastadiskurssissa korostuu huumori ja leikkisyys, joulukirjassa haastetaan heteronormatiivinen perhemalli huomattavasti hienovaraisemmin. Veera on esiintynyt päähenkilönä useissa Veera-sarjan teoksissa (Havukainen & Toivonen, mm. *Veera lääkäri* 1999; *Veera ja menopelit* 2000; *Veeran keittiöpuuhut* 2002), mutta nyt hänen kahden äidin perheensä on mukana ensimmäistä kertaa. Heteronormatiivisuuden kyseenalaistaminen on yhä harvinaista suomalaisessa lastenkirjallisuudessa. Ainoastaan Tittamari Marttisen *Ikioma perheeni* (2014) esittelee päähenkilön, jolla on kaksi samaa sukupuolta olevaa vanhempaa. *Tatun ja Patun ihmeellisessä joulussa* Veeran perhe – siis sen epänormatiivisuus – ei ole kuitenkaan tarinan juonen tai tapahtumien kannalta keskeisessä roolissa. Kirjan teksteissä ei missään vaiheessa mainita kahta äitiä, ja asia selviääkin lukijalle ainoastaan kuvista. Kuvituksen rooli vastapuheen mahdollistajana nousee siis erityisen merkitykselliseksi.

Lastenkirjallisuus normien ja uusien arvojen törmäyspaikkana

Molemmat artikkelissa esitellyt Tatu ja Patu -teokset sisältävät kuvauksia, jotka haastavat normatiivisen jaottelun ”erilaisuuteen” ja ”normaaliin”. Dominoivien sosiaalisten ja poliittisten diskurssien haastaminen mahdollistaakin meihin ja muihin liittyvien erontekojen monimuotoisemman ymmärtämisen. Näin vastadiskurssit pystyvät esittämään ihmiset ja heidän

elämänsä monimuotoisempina, ja samalla ne laittavat pohtimaan niin sanottuun normaaliin liittyviä käsityksiä ja rajoja. Yksi kriittisen lukutaidon keskeisistä tehtävistä on nostaa esille kysymyksiä siitä, miten yhteiskunta on suunniteltu ja millaisia merkityksiä, arvoja ja subjekteja yhteiskunnassa tuotetaan (Rantala 2007, 147–148). Kirjat, kuten *Tatun ja Patun ihmeellinen jouluku* (2015) ja *Tatun ja Patun päivitetty Suomi* (2017), voivat toimia käytännöllisinä lähtökohtina tässä tehtävässä: lukija kutsutaan katsomaan tuttuja, normaaleina pidettyjä käytänteitä uudesta näkökulmasta. Näin lukija ikään kuin herätetään näkemään toisin. Uusin tavoin näkemisestä voi seurata uusia ajattelu- ja toimintatapoja. Tällöin toteutuu kriittisen lukutaidon toiminnallinenkin ulottuvuus.

Lastenkirjallisuus on paradoksinen kulttuurinen paikka, eräänlainen välitila, sillä kirjat ovat samaan aikaan didaktisia ja perinteisiä, mutta myös radikaaleja ja vallankumouksellisia (ks. myös Reynolds 2007). Vastadiskurssit puolestaan mahdollistavat sen, ettei sensitiivisinä pidettyjä aiheita, kuten epänormatiivista perhemallia, esitetä eroja korostamalla, vaan tavallisena osana elämää. Näin välttyään myös stereotyyppioilta, jotka vahvistavat jo ennestäänkin hegemonisia diskursseja ”normaaleista” ja ”epänormaaleista” tavoista ajatella ja toimia.

Kirjoittaja Jaana Pesonen (KT) työskentelee yliopistonlehtorina Helsingin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa.

Lähteet

Botelho, Maria José & Kabakow Rudman, Masha 2009. *Critical Multicultural Analysis of Children's Literature*. New York: Routledge.

Cai, Mingsui 2002. *Multicultural Literature for Children and Young Adults: Reflections on Critical Issues*. Westport: Greenwood Press.

Chaudri, Amina & Teale, William H. 2013. Stories of multiracial experiences in literature for children, ages 9–14. *Children's Literature in Education* 44(4), 359–376.

Comber, Barbara 1994. Critical literacy: an introduction to Australian debates and perspectives. *Journal of Curriculum Studies* 26(6), 655–668.

Havukainen, Aino & Toivonen, Sami 1999. *Veera lääkäriässä*. Helsinki: Otava.

Havukainen, Aino & Toivonen, Sami 2000. *Veera ja menopelit*. Helsinki: Otava.

Havukainen, Aino & Toivonen, Sami 2002. *Veeran keittiöpuuhat*. Helsinki: Otava.

Havukainen, Aino & Toivonen, Sami 2007. *Tatun ja Patun Suomi*. Helsinki: Otava.

Havukainen, Aino & Toivonen, Sami 2015. *Tatun ja Patun ihmeellinen jouluku* [=IJ]. Helsinki: Otava.

Havukainen, Aino & Toivonen, Sami 2017. *Tatun ja Patun päivitetty Suomi* [=PS]. Helsinki: Otava.

Ives, Denise & Crandall, Cara 2014. Enacting a critical pedagogy of popular culture at the intersection of student writing, popular culture, and critical literacy. Teoksessa Patricia Paugh, Tricia Kress & Robert Lake (toim.) *Teaching towards Democracy with Postmodern and Popular Culture Texts*. Rotterdam: Sense Publishers, 201–220.

Lewison, Mitzi & Flint, Amy & Van Sluys, Katie & Henkin, Roxanne 2002. Taking on critical literacy: The journey of newcomers and novices. *Language Arts* 79(5), 382–392.

Marttinen, Tittamari 2014. *Ikioma perheeni*. Kärkölä: Pieni Karhu.

Nikolajeva, Maria & Scott, Carole 2006. *How Picturebooks Work*. New York: Routledge.

Norris, Katherine & Lucas, Lisa & Prudhoe, Catherine 2012. Examining critical literacy – preparing preservice teachers to use critical literacy in the early childhood classroom. *Multicultural Education* 19(2), 59–62.

Pesonen, Jaana 2015. *Multiculturalism as a Challenge in Contemporary Finnish Picturebooks – Reimagining sociocultural categories*. Acta Universitatis Ouluensis E 158. Oulu: University of Oulu.

Pesonen, Jaana 2017. Monikulttuurisuudesta Tatun ja Patun Suomessa: Kansallista tarinaa rakentamassa vai uudenlaista suomalaisuutta tuottamassa? *Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti Avain* 3/2017, 38–55.

Pesonen, Jaana 2018 (painossa). Children's storybooks supporting the development of critical literacy and intercultural understanding. Teoksessa Jo Kelli Kerry-Moran & Juli-Anna Aerila (toim.) *The Strength of Story in Early Childhood Development: Diverse Contexts Across Domains*. Springer; Educating the Young Child -series.

Rantala, Leena 2007. Kriittiset lukutaidot mediayhteiskunnassa. Teoksessa Tapio Aittola, Jari Eskola & Juha Suoranta (toim.) *Kriittisen pedagogiikan kysymyksiä*. Tampere: Tampereen yliopiston kasvatustieteiden laitos, 137–152.

Reynolds, Kimberley 2007. *Radical Children's Literature. Future Visions and Aesthetic Transformations in Juvenile Fiction*. Hampshire: Palgrave Macmillan.

Street, Brian V. 1995. *Social Literacies: Critical Approaches to Literacy in Development, Ethnography and Education*. London: Routledge.

kuuluu seuraaviin kategorioihin:

- [kriittinen lukutaito](#)
- [lukutaito](#)
- [kuvakirja](#)
- [kirjallisuus](#)
- [lastenkirjallisuus](#)
- [vastadiskurssi](#)